

EN MÖTESPLATS I VÄRLDEN

Kulturstrategi för
Västra Götaland 2012–

FÖRORD

I.

2000-TALETS KULTURPOLITISKA
UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

II.

BERÄTTELSEN OM VÄSTRA GÖTALAND

III.

KULTURPOLITIK SOM INFRASTRUKTUR

IV.

KULTURPOLITIKENS FEM DIMENSIONER

V.

FEM STRATEGISKA OMRÅDEN

KULTUR-
STRATEGI

KULTURPLAN

ÅRSBUDGET,
UPPDRAG, RIKTLINJER,
UTVECKLINGSPROJEKT

FÖRORD

Ett gott liv – för individen och för samhället som helhet – förutsätter tillgång till god kultur. Kultur är därför ett av Västra Götalandsregionens fem prioriterade politikområden. Två tendenser är tydliga när det gäller samhällsutvecklingen: kultur upptar en allt större del av människors vardag, och det blir allt mer nödvändigt att tala om kulturer snarare än Kulturen. Det innebär att kulturpolitiken står inför den dubbla utmaningen att vidga sin träffyta och bli mer träffsäker.

Detta är bakgrunden till den reviderade kulturstrategi för Västra Götaland som du just nu håller i din hand. Den är resultatet av en årslång process som många deltagit i och bidragit till: unga kulturutövare och institutionschefer, fria konstnärer och akademiska experter, tjänstemän och politiker i små och stora kommuner, samt alla invånare i Västra Götaland som, via medborgardialog på Internet, tog tillfället i akt och sade sin mening om regionens kulturliv.

Kulturstrategins syfte är att ange de bärande fundamenten för regionens kulturpolitik. Strategin är det övergripande dokument som ska vägleda Västra Götalandsregionens kulturpolitik under återstoden av 2010-talet. På den operativa nivån ska den kompletteras med regionala kulturplaner, uppdrag och andra riktlinjer för verksamheter inom kulturnämndens ansvarsområde. Några områden pekas i strategin ut som särskilt viktiga med tanke på regionens traditioner och ambitioner som gränsland och mötesplats.

Det är vår förhoppning att Västra Götaland också framöver ska vara en levande kulturregion, en skapande mötesplats i och för världen.

Kjell Nordström
Ordförande, regionfullmäktige

Alex Bergström
Ordförande, kulturnämnden

I.

2010-TALET'S KULTURPOLITISKA UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

Västra Götaland är, och har alltid varit, ett gränsland, en mötesplats.

Bildandet av Västra Götalandsregionen strax före millennieskiftet, 1 januari 1999, var en konsekvens av att samhällsutvecklingen kräver nya politiska och administrativa strukturer. Industrisamhället övergår i informationssamhälle. Traditionella industrinäringar som textil, varv, fordon flyttar till andra delar av världen. I deras ställe utvecklas kunskapsintensiva branscher i nära samarbete med den högre utbildning, forskning och utveckling som bedrivs vid regionens högskolor och universitet. Genom så kallade kreativa näringar får kultur en samhälls-ekonomisk betydelse som går långt utöver dess traditionella roll. Den intensifierade globaliseringen innebär konkurrens på en världsmarknad som är nådlös mot förlorarna. Ingenting tyder på att den del av världen som vant sig vid att vara rikast kan förvänta sig att fortsätta vara det.

Den informationstekniska revolutionen har i grunden förändrat villkoren för inte bara kommunikationen mellan människor, utan för samhällets sätt att fungera: ekonomiskt, socialt och – inte minst – kulturellt.

Ytterligare en aspekt av globaliseringen är migrationen. Folkvandringar sker idag i en omfattning som aldrig tidigare. Oavsett orsak leder migrationen till gränsöverskridanden och kulturmöten som skapar nya konstnärliga och kulturella uttryck – men som också innebär risk för segregation, demonisering och konfrontation.

Allt detta ställer Västra Götalandsregionen, liksom den nationella nivån och Europeiska Unionen, inför stora utmaningar, inte minst på kulturpolitikens område. Eller rättare sagt: de utmaningar som den demokratiska välfärdsstaten står inför på 2010-talet är i hög grad kulturpolitiska:

1) Demokratisk utmaning: Hur utveckla Västra Götalands kulturliv som öppet gränsland och mötesplats för alla? Hur möta de påfrestningar som segregation, klassklyftor, arbetslöshet, utanförskap innebär? Hur ta tillvara alla de möjligheter till skapande, upplevelser, försörjning, interkulturell dialog och demokratiskt deltagande som kulturens utvidgade samhällliga roll innebär?

2) Finansiell utmaning: Hur motivera kulturpolitiska satsningar i tider av ansträngda offentliga finanser? Hur göra den kulturpolitiska infrastrukturen mer funktionsduglig? Hur klargöra kulturens vidare samhällsekonomiska betydelse?

Västra Götalandsregionens övergripande svar på framtidsfrågorna finns i visionsdokumentet »Det goda livet«. Uttrycket är besläktat med nationalekonomins engelska begrepp »public good«, som syftar på resurser som varken är rivaliserande eller exkluderande: en persons konsumtion av en sådan resurs minskar inte tillgången för någon annan, och ingen kan på ett effektivt sätt uteslutas från konsumtionen av denna resurs. På svenska brukar begreppet få den litet missvisande översättningen »kollektiv nytthet«. Frisk luft och rent vatten, full sysselsättning, hälsa och utbildning är alla exempel på »public goods«. Liksom kultur. Ett gott liv – för individen men också för samhället som helhet – förutsätter tillgång till god kultur.

II.

BERÄTTELSEN OM VÄSTRA GÖTALAND

Berättelsen om Västra Götaland är historien om hur ett gränsland blev en mötesplats.

De mångskiftande landskap som ringas in av Västerhavet, Vänerne, Vättern och Sydsvenska höglandet hör till de tidigast befolkade i det land vi kallar Sverige. Spåren av odling och samhällsbyggande kan följas tillbaka till stenåldern och ännu längre. Enligt uppslagsboken var detta »sannolikt det egentliga Sveriges äldsta bygd« och omtalas redan av antikens historieskrivare. I Västra Götaland möts världshav och den europeiska kontinentens skandinaviska utlöpa. Här övergår kustlandskap i bergstrakt, jordbrukslätt i skogsbygd. Här sammanstrålar tre nationer i ett gränsland som länge var omtvistat och skådeplats för väpnade konfrontationer.

Långt före nationernas epok skapades hållristningarna i Tanum, ett vittnesbörd om livet och kulturförbindelserna under europeisk bronsålder i en bildvärld som bara delvis är tillgänglig för sentida betraktare. Kristendomen hör till de mäktiga kulturströmningar som anlände till västra Götaland tidigare än till de flesta platser i Skandinavien. Enligt traditionen lät Olof Skötkonung, som förste svenske regent, döpa sig av en engelsk biskop i Husaby källa vid Kinnekulle. De medeltida landskapslagarna vittnar om böndernas relativt starka ställning gentemot den världsliga och religiösa makten, och har fått historiker att tala om demokratiska drag. Där jorden var mager krävdes uppslagsrikedom och entreprenöranda för att överleva. Från mitten av 1500-talet fram till 1900-talet, från Gustav Vasas dagar till Hjalmar Brantings, reste gårdfarihandlare, så kallade knallar, runt i landet och sålde hemslöjd som tillverkats under mörka vintermånader.

Deras verksamhet förbådade den industriella revolution som från 1800-talet – i form av textil-, sten- och verkstadsindustri – omskapade samhällen och människors liv och arbete i västra Götaland. Bohuslän, som sedan sekler ingick i en gränsöverskridande kulturkrets kring Skagerrak och Nordsjön, blev svenskt först vid mitten av 1600-talet.

Då hade Göteborg nyss grundats vid Göta älvs mynning, som en fästning mot dansken. Staden var redan från början en internationell angelägenhet. Holländare anlade Göteborg med Amsterdam som förebild. Skottar och engelsmän spelade tidigt en central roll i dess näringsliv, vilket gav staden smeknamnet Lilla London. Här grundades svenska Ostindiska kompaniet, och under kommande sekler flera av landets stora exportföretag. Blicken var lika ofta riktad utåt, västerut, som inåt mot det egna landet och huvudstaden. Distansen till hovet och centralmakten i Stockholm bidrog till att utveckla en anda som ibland beskrivs som materialistisk och krämaraktig, ibland som stolt självmedveten. Denna fick ett uttryck i stadens sociala och kulturella institutioner som i flera fall tillkom genom donationer från Göteborgs förmögna familjer, och fortfarande bär deras namn.

III.

KULTURPOLITIK SOM INFRASTRUKTUR

I arbetet på att förverkliga visionen »Det goda livet« fokuserar Västra Götalandsregionen fem samhällsområden: hälsa, arbete, utbildning, kommunikationer och kultur. Dessa kan alla betraktas som infrastrukturer till Det goda livet.

Ett infrastrukturellt perspektiv på kultur förpliktigar. Det innebär å ena sidan en helhetssyn på kulturpolitikens olika delar och instrument, både de som har att förvalta traditioner och de som ska tillgodose nya och växlande behov. Perspektivet bygger å andra sidan på insikten att kulturpolitik kan och bör samverka med andra politikområden, liksom med den politik som bedrivs på andra nivåer: kommunalt, statligt, inom EU.

Genom historien har kulturpolitiken fyllt många funktioner och tjänat flera syften. Under lång tid var dess viktigaste uppgift att förströ den suveräne härskaren och legitimera dennes makt. I slutet av 1800-talet mobiliserades den nationella kulturen i försvaret mot de sociala och politiska krafter som ansågs slita sönder nationen. Kulturpolitik kallades den förment kultiverade politik, som skulle stå över det partipolitiska kabblet. Som reaktion mot detta försvar för den bestående samhällsordningen gavs kulturpolitik omkring 1920, efter första världskriget och den ryska revolutionen, en polemisk identitetspolitisk innebörd. Av sina tillskyndare förespråkades arbetarkultur som en ny och från den borgerliga kulturen väsensskild kulturform (senare under 1900-talet skulle liknande initiativ tas beträffande kvinnokultur, ungdomskultur, olika etniska gruppers kultur etc).

1930-talet innebar ett första genombrott för en demokratisk kulturpolitik. Då lanserades en kulturpolitik som strävade efter att hela folket, oavsett social position eller geografisk hemort, skulle få ta del av kulturens värden. Parallellt gjordes ansträngningar för att förbättra de professionella konstnärernas ekonomiska villkor. Kulturpolitiken sågs som en del av den allmänna välfärdspolitik och kallades betecknande nog för »social miljöpolitik«. Denna fördelningspolitiska strävan förblev riktmärke fram till och med att en ny kulturpolitik antogs av riksdagen 1974.

Reaktionen lät inte vänta på sig. Dels för att reformutrymmet inte längre var obegränsat. Dels för att utvidgningen av kulturen hotade att upplösa konstens traditionella kvalitetsbegrepp. Samtidigt pekade nya undersökningar på att kulturen spelar roll för företagens lokaliseringsbeslut. Under 1980-talet resulterade de nya

tendenserna i en diskussion om alternativa finansieringsformer, som sponsring, och i försök att värdera kulturens roll i en vidare samhällsekonomisk och regionalpolitisk kontext. Under 1990- och 00-talen, främst genom impulser från Storbritannien, utvecklades forskningen kring kulturens näringspolitiska betydelse.

Västra Götalandsregionens infrastrukturella perspektiv på kulturpolitik omfattar flera av de aspekter som ovan nämnts: kulturpolitik som »försvarspolitik«, identitetspolitik, fördelningspolitik, regionalpolitik, näringspolitik... Det infrastrukturella perspektivet tar framför allt ett helhetsgrepp på kulturens och konstens betydelse för såväl individ som samhällsutveckling.

Detta är ett synsätt som bekräftas och problematiseras av forskningen. Kulturens huvudsakliga ekonomiska betydelse avläses inte i traditionella parametrar som omsättning, vinstutveckling, antal anställda etc – även om kulturens siffror i dessa avseenden står sig väl vid en jämförelse med många andra branscher. Kulturens ekonomiska betydelse är på en gång mer indirekt och mer genomgripande. Forskning visar att det finns ett positivt samband mellan innovationsförmågan i ett samhälle och medborgarnas deltagande i kulturlivet.

I den globala konkurrensens tidevarv är det ett överlevnadsvillkor för ett litet exportberoende land som Sverige – för att inte tala om en utåtriktad region som Västra Götaland – att föra en offensiv kulturpolitik och att arbeta för ett ökat deltagande i kulturlivet.

Det infrastrukturella perspektivet innebär inte bara en helhetssyn. Det innebär också en medvetenhet om att kulturpolitik, som alla politikområden, har sina gränser. Kulturpolitik bör inte omfatta allt. Somligt sköts bättre av andra politikområden, annat sköts bättre av arbetslivet eller föreningslivet eller helt enkelt av människor själva.

Det infrastrukturella perspektivet innebär att kulturpolitiken gör klart för sig vad den bör och inte bör ägna sig åt.

IV.

KULTURPOLITIKENS FEM DIMENSIONER

Två tendenser är iögonfallande när det gäller kulturutvecklingen: expansionen och differentieringen. Å ena sidan expanderar kulturen.

Människans symbolskapande aktiviteter upptar en allt större del av hennes vardag, arbets- och privatliv. Å andra sidan, och delvis som en konsekvens av detta, blir det svårare att hålla fast vid en föreställning om kulturen som en enda, homogen och kontinuerlig enhet. Det blir alltmer uppenbart hur olikformig, hybridaktig och växelverkande ett samhälles kulturer är. Och hur nödvändigt det är att tala om dem i obestämd form plural, som kulturer snarare än Kulturen.

Denna utveckling får naturligtvis konsekvenser för kulturpolitiken. Å ena sidan löper politiken risk att tappa överblicken och förlora sig i detaljer genom att ständigt söka släcka den senast uppblossande branden. Å andra sidan lurar faran att kulturpolitiken blir så abstrakt och urvattnad att ingen åtgärd gör verklig skillnad.

Kulturpolitiken står alltså inför utmaningen att på en gång vidga sin träffyta och bli mer träffsäker. Den måste förena fågelns och grodans perspektiv.

För att klara den uppgiften krävs dels en tydligare prioritering av kulturpolitikens uppdrag, dels en större precision hos de kulturpolitiska instrumenten. Syftet här är inte att uttömmande beskriva konstens och kulturens betydelse för enskilda eller samhället, utan just att peka ut de bärande fundamenten för Västra Götalandsregionens kulturpolitik:

- 1) demokratisk öppenhet
- 2) konstnärlig kvalitet
- 3) social relevans
- 4) ekonomisk potential
- 5) regional profilering

All demokratisk kulturpolitik lever i spänningen mellan demokrati och konst. Demokrati betyder folkvälde och förordar kvantitet. I val segrar den som fått flest röster. Konst är en kommunikativ handling vars kvalitet aldrig kan avgöras i omröstningar. Konst och demokrati kan så betraktade förefalla stå i motsats till varandra. Men konsten kan ställas inför demokratiska utmaningar om att nå ut till och förstås av fler än de redan invigda, och till demokratin kan ställas uppfordrande frågor om kvalitet, som minnar om att demokrati kan vara mer än en styrelseform.

I förhållande till principerna om demokratisk öppenhet och konstnärlig kvalitet är de övriga principerna – social relevans, ekonomisk potential och regional profilering – sekundära. Men vid närmare granskning hyllar också dessa principer idealen om delaktighet och kvalitet.

1.
DEMOKRATISK
ÖPPENHET

2.
KONSTNÄRLIG
KVALITET

3.
SOCIAL
RELEVANS

4.
EKONOMISK
POTENTIAL

5.
REGIONAL
PROFILERING

VÄSTRA GÖTALANDS- REGIONENS KULTURPOLITIK SYFTAR TILL

DEMOKRATISK ÖPPENHET, det vill säga bidra till att skapa rättvisa förutsättningar för alla – oavsett ålder, kön, etnisk bakgrund, samhällsklass, sexuell läggning, könsöverskridande identitet, funktionsförmåga eller religiös övertygelse – att delta i kulturlivet som skapare, publik, samtalsdeltagare. Fler arenor behöver skapas för att möjliggöra för alla medborgare att delta i samtalet om kulturpolitikens framtid. Det infrastrukturella perspektivet medför att de professionella konstnärernas ekonomiska villkor betraktas i ljuset av samhällsekonomiska investeringar snarare än bidrag. Det innebär också att konst och kultur ses i sammanhang med bildning och kunskap.

Den sociala och tekniska utvecklingen har under senare decennier skapat nya förutsättningar för skapande, tillägnelse, förmedling och samtal om konst och kultur. Västra Götalandsregionen vill efter förmåga bidra till att dessa möjligheter utnyttjas för att vidga deltagandet i regionens kulturliv.

KONSTNÄRLIG KVALITET, det vill säga hylla uppfattningen att kvalitet är ett provisoriskt, ifrågasatt men nödvändigt mål för kulturpolitiken. Utan en föreställning om att det ena konstverket och kulturverksamheten är mer värdefullt än det andra saknar kulturpolitik existensberättigande. Inte nog med det. Det kritiska samtalet om konstnärliga kvaliteter hör till demokratins livsnerv. Inte för att det pekar ut mästerverk och pekoral, utan just för att det är ett ständigt pågående offentligt samtal, som argumenterar, värderar, reviderar.

Kulturpolitiken kan inte själv åstadkomma konstnärlig kvalitet, den kan bara skapa bättre eller sämre förutsättningar för konstnärligt skapande. Ett sätt är att möjliggöra möten mellan konstnärer och kulturutövare från olika genrer och länder. Ett annat är att hävda principen om armlängds avstånd mellan politiken och konsten. Demokratien kräver att konstens integritet och kritiska förmåga försvaras. Till kulturpolitikens svåraste uppgifter hör att vara observant på, och tillräckligt flexibel för att hantera, att det konstnärligt intressanta och nyskapande ofta dyker upp på oväntade ställen, och inte sällan lyser med sin frånvaro där man förväntar sig att finna det.

SOCIAL RELEVANS, det vill säga bidra till skapandet av livsmiljöer och verksamheter som upplevs som meningsfulla och stimulerande av dem som lever och verkar i dem, oavsett om de är barn, unga, vuxna, äldre eller i behov av vård eller särskilt stöd. Västra Götalandsregionen vill arbeta för ett kulturliv i hela regionen som är hållbart, jämställt och präglad av medvetenhet om den kulturella dialogens möjligheter.

EKONOMISK POTENTIAL, det vill säga samverka med andra politikområden i medvetenhet om att kulturens ekonomiska betydelse inte enbart ligger i vanligt företagande, utan påverkar ett samhälles och en regions förmåga till utveckling på ett grundläggande sätt. Västra Götalandsregionen vill därför bidra till startandet och utvecklandet av företag inom kulturbranschen, samt till att konstnärligt verksamma vidareutbildas i konsten att leva på sin konst. Att öka kunskapen om kulturens utvidgade samhällsekonomiska roll är av strategisk betydelse, varför Västra Götalandsregionen kommer att initiera och uppmuntra forskning på området.

REGIONAL PROFILERING, det vill säga bidra till att ytterligare stärka Västra Götalands goda rykte som kulturregion, samt att kvalificera detta uttryck med avseende på delaktighet och kvalitet. Det är hos de egna invånarna goda rykten grundläggs. För att möjliggöra denna delaktighet är det av stor betydelse att den regionala kulturpolitiken samverkar med den kommunala. Regioners, landsbygdskommuners och städernas rykten som kulturellt intressanta påverkar globala turismströmmar och företags lokaliseringsbeslut. Ett oetablerat vitalt kulturliv kan vara lika viktigt för den regionala profileringen som kulturinstitutioner, bokmässor, konstbiennaler, musik- och filmfestivaler. För samtliga gäller att befinna sig i absolut framkant för att räknas.

V.

FEM STRATEGISKA OMRÅDEN

Det är omöjligt att förutsäga framtiden, men några områden kan ändå pekas ut som särskilt strategiskt viktiga under återstoden av 2010-talet. Dessa strategiska områden har utvalts av en bred majoritet av Västra Götalandsregionens politiker på grundval av dels regionens traditioner som gränsland och mötesplats, dels en analys av de omvärldsförändringar som är skönjbara hösten 2011.

Nyckelordet är samverkan.

1. VIDGA DELTAGANDET

Vidga deltagandet genom samverkan med skola, folkbildning, universitet, föreningsliv, arbetsliv och hälso- och sjukvård. Motverka aktivt och långsiktigt de diskrimineringsgrunder, men också geografiska avstånd, som hindrar eller försvårar deltagande i regionens kulturliv. Verka för ett kulturliv som präglas av jämställdhet och interkulturell dialog. Göra särskilda insatser för barn och unga och betrakta kulturengagemanget ur ett livslångt lärande/skapande-perspektiv. Låta kultursatsningar vara en del av utbildnings- och bildningsarbetet och härigenom stärka demokratin.

2. UTVECKLA KAPACITETER

Utveckla Västra Götalandsregionen som resurs för kommuner, fria kulturutövare och oetablerade kulturföretagare i samverkan med universitet och civilsamhälle. Inte bara när det gäller pengar, utan också vad gäller initiering av forskning samt samordning, kompetens, teknik. Bidra till en metodutveckling inom samhällsplaneringen som stärker kulturens roll och utgår från lokalsamhällets behov och resurser.

3. GYNNA NYSKAPANDE

Skapa förutsättningar för den nyskapande konsten oavsett var den dyker upp. Utarbeta en långsiktig strategi för att möta kulturinstitutionernas kostnadskris, vilken annars kan skapa konflikter inom kulturlivet. Bidra till att det spänningsladdade förhållandet mellan etablerade kulturinstitutioner och det fria kulturlivet kommer till uttryck i produktiv samverkan. Stimulera kulturformer som utmanar det nuvarande samhället och dess kulturliv.

4. NYTTJA TEKNIKEN

Utnyttja digitaliseringens revolutionerande möjligheter vad gäller skapande, förmedling och tillägnelse av konst och kultur. Digitaliseringen tycks innebära ett grundskott mot den hävdvunna skillnaden mellan kulturskapare och konsument. Det betyder bland annat att minnesinstitutionernas samlingar och kompetenser kan tas tillvara, exponeras och brukas – konstnärligt, pedagogiskt, vetenskapligt – på ett helt nytt sätt, givet att de besvärliga frågorna om upphovsrätt når en lösning.

5. ÖKA INTERNATIONALISERINGEN

Utvidga och fördjupa kulturutbytet med andra regioner inom och utanför EU, både vad gäller enskilda konstnärer och via festivaler, men också genom kunskapsutbyte och fortbildningsinsatser i samverkan med internationella partners. Verka för ett demokratiskt kulturliv via internationella nätverk och organisationer. Det internationella arbetet syftar också till att motverka främlingsfientliga stämningar och öka förståelsen för olika kulturformer. Utvidga Västra Götaland som gränsland och mötesplats till att omfatta hela världen.

KONTAKT:
KULTUREKRETARIATET
REGIONENS HUS UDDEVALLA
462 80 VÄNERSBORG
TELEFON: 010-441 00 00
WWW.VGREGION.SE/KULTUR

FLER EXEMPLAR AV DENNA
PUBLIKATION KAN BESTÄLLAS VIA:
ADRESS.DISTRIBUTIONSCENTRUM@VGREGION.SE
ADRESS OCH DISTRIBUTIONSCENTRUM
REGIONENS HUS
542 87 MARIESTAD

MIKAEL LÖFGREN HAR HÅLLIT I PENNAN

GRAFISK FORM OCH ILLUSTRATION:
WBL/MARIA KASK

TRYCK:
CELA GRAFISKA AB

